

ՔՍԱՆՉՈՐՍԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի. Առանձին համարները 7 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ». Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տ է Լ Է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լիցզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ

Տ է Լ Է Ֆ օ Ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Գ Ի Ի Գ Ի Դ Ա Ր Մ Ի Ռ Ի Ե Ի

ԲՈՎԱՆԳՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թեմական դպրոցը Բագրատի մէջ. Հետագիւրներ. Հայոց հարցը ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում. ՆԱԿԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ամենայն հայոց կաթողիկոսի կոնդակը. Նամակ Բանաստեղծից. Նամակ Վարդանի. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Մակեդոնիայի դրութիւնը. Արտաքին լուրեր. ՀՆՈՒԱԳԻՒՆԵՐ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԳԵՂԵՐԵՐ:

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ԲԱԳՈՒԹԻՒՆ

Վեհափառ կաթողիկոսի տուած երկու նոր կոնդակները վերաբերում են երկու նշանաւոր խնդրի: Այդ կոնդակները մէկը որը ստում ենք «Մշակի» ներկայ համարում, առաջարկում է Բագրատի ժողովրդին բանալ թեմական դպրոցը, միւսը որ կը տարբեր «Մշակի» հետևեալ համարում, շեղծում է ջահաններին ընտրութեան եղանակի անխախտութեան սկզբունքի վրա: Պոլսի ներքին հիման վրա իւրաքանչիւր թեմում կարելի է բանալ թեմական հոգևոր դպրոց: Մինչև այժմ թեմական դպրոցներ կային միայն չորս թեմերում, այն է թիֆլիսի, Շուշու, Երևանի և Բեսարաբիայի թեմերում, մինչդեռ մեր միւս երկու թեմերը, Շամախու և Աստրախանի թեմերը, չէին ունենում իրանց արված իրաւունքից և թեմական դպրոցներ չունէին: Վերած անցեալ տարիներից՝ Աստրախանի թեմում իրագործութիւն է ստանում թեմական դպրոցի հիմնարկութիւնը, իսկ ներկայ կաթողիկոսական կոնդակով դրական լուծում է ստանում Շամախու թեմի թեմական դպրոցի բացման խնդիրը:

Թեմական դպրոցը պէտք է բացվի Բագրատի մէջ, որ այժմ գլխաւոր վարչական և արդիւնաբերական կենտրոնն է այն շրջանի, որ ամբողջում է իր մէջ Շամախու թեմի հայաբնակ տեղերը: Վարդուց հարց է յայտարարում:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԱԿՆԻ ԴԵՊՈՐՏ

Կ. Պոլսի «Փոռնի» վարձկան լրագրի մէջ արված է հետևեալը Ակնի կտորածի մասին: Թուրք լրագրից՝ հինգամբի օրը գրելով թէ՛ մինչդեռ անչայտնի են թուրքի մէջ աստ անդ ինչ մը հայ ասպատակաց յարուցած խառնակութիւնը, առկաւին Եւրոպայի լրագրաց ոմանք մասնատակաւաց կը վերադրեն յանցանքն, հրատարակած էին թէ մեծ ստութիւն ու անխղճութիւն է այս, և ընդհակառակն՝ հայ ասպատակը պատճառ կըլլան խառնակութեանց, և իբրև պարտոյց այս յայտարարութեան՝ այս օրերս Եւրոպայի լրագրիներն զբաղեցնող լինին զէջրին վրա իրենց ստացած ծանօթութիւններն գրած էին, որոյ թարգմանութիւնն է հետևեալն. «Լինին կառավարութիւնը տեսնելով որ անհանդարտութիւնն իրենց սովորութիւն ընող ասպատակը անցեալներն տեղումն եկեղեցեաց ու ընակարանաց մէջ ժողովուելով, և յայտնապէս ատենախոսութիւններ ընելով՝ խառնութիւն հասնելու կը ձգտին, և մակաբերելով որ ասանք անպատճառ գեղութիւնն մընկու իրարու ուրիշ, իբրև առաջին միջոց՝ կը հրաւիրէ Առաջնորդն և վարչական ու քաղաքականական ժողովոց հայ անդամներն ու երեկներն, կը ծանուցանէ այնպիսի գէշութեանց որչափ սովորի հետևանաց պատճառ ըլլալն, և անոնք ալ հաւարած ժողովուրդեան կը հարգուին այս խօսքերն, բայց ընտ առաջնորդ չունենար: Անցեալ սեպտեմբեր 3-ին, արևօտուն կանուխ, ժողովուրդն բազմութեամբ հաւարուելով Քէյ-Պաշը ըստած թաղի հայ եկեղեցւոյ մէջ, երկար խորհրդակցու-

րուցված անդադրելով Շամախու թեմական վարչութիւնը Բագրատ: Առաջնայ ժամանակները, երբ Շամախին էր հանդիսանում ամբողջ նահանգի կենտրոնատեղին, հասկանալի էր թեմական դրածերի կենտրոնացումը այնտեղ, իսկ այժմ, երբ Շամախին այ միայն վարչական կենտրոնատեղի չէ, այլ և ինքն ըստ ինքեան մի նշանաւոր և կարեւոր տեղ չէ, իսկ Բագրատն բացի այն, որ խոշոր արդիւնաբերական և վարչական կենտրոնն է, այլ և ժողովի է իր մէջ ինտելիգենտ ուժեր և հարստանում է օրէնց օր հասարակական հիմնարկութիւններով, նպատակայարմար է կենտրոն լինելու թեմի համար և մանաւանդ թեմական դպրոցի հիմնարկութեան համար:

Բագրատի թեմական դպրոցը շատ շուտ կը դրաւի մեծ թւով ուսանող աշակերտներ: Մեր գոյութիւն ունեցող թեմական դպրոցները չեն կարողանում տեղ տալ բոլոր ուսում առնել յանկայողներին: Ներմիտեան դպրոցը ներկայումս ունի 600 աշակերտներ և զգում է դասարանների և տեղի պահանջներ: Բագրատի և Աստրախանի թեմական դպրոցները կը լրացնեն պահանջը և տեղ կը պատրաստեն նոր պահանջներին բաւարարութիւն տալու համար: Ազգունում ենք Բագրատի թեմական դպրոցի հիմնարկութիւնը և յանկանում ենք, որ որչափ կարելի է շուտով նա բացվի՝ աւելացնելով մեր կրթական հաստատութիւնների թիւը:

Հ Ն Ո Ա Գ Ի Ի Ն Ե Ր

(Ուստայ դրածակարութեան)

Լ օ ռ օ ռ, 30 հոկտեմբերի: Չարլզ Գիլի Էնֆելդում արտասանած ճառի մէջ ասեց, որ այն դէպքում, եթէ նիւթական ճնշումն թուրքիայի վրա անպայման անհրաժեշտ կը համարվի, պէտք էր կիրառել ֆունտամենի գիշերով սկսել այդ-

թեմնէ և տար կորոչին չը բանալ խառնութիւններն, և ասոնցմէ բաղուձը՝ զինեալ՝ նոյն թաղի վերի գլուխը՝ Պէօյիք Գալաթին (մեծ ժայռերն) կերթան կապատանին և ասպատակութեան ու թշնամութեան ցոյցեր կընեն: Կառավարութիւնն նկատելով այս վիճակն, և ուղեւով գէշութեան առաջին անուր կարտակէ ետ չը կենար, սակայն իրենց Գալաթին ու ասնց մէջ իրականացնելով խրատ ուղեւորուն վրա գնտակ ու ուսմը նետելով կը պատասխանեն, և այն ատեն զինուոր մը կը սղանուի և ուրիշ զինուոր մը ալ կը վերադառնա: Կառավարութիւնն այս վայրագ ծայրայեղութեան առջև ալ ոչը զոյցելով՝ կը խրատէ զարձեւալ և կաշխատի խառնակութիւնը խախտել զեռ չը բարբառած, բայց Գալաթին ասանց ասպատակը ու խայտառակը աւելի ստատկութեամբ կը շարունակեն կրակ ընել, որով ստտկանութիւնն ալ կը հարկաւոր զէնք զործածել անոնց գէժ և զէնքով վանել: Այս պահուն, ասնց մէջի ասպատակը ատեներուն կրակ տալով՝ Գալաթի ընկերներուն հետ կը միանան, և ընականաբար թէ կրակն և թէ ասպատակութիւնն չար կողմն կը տարածուի: Յիշեալ ասպատակը այնուհետ զէնքերն թափա թաղի կայսերական զօրաց վրա կը դարձնեն, որով հարկ կըլլայ՝ զասնք ժամ յառաջ վանել, և զինուորական զօրութիւնը զրկել: Ներքին ձգել. ասոր վրա՝ Գասալ Մանուկ ըստած վնասակար անձին տրամադրութեան ներքև հաւարած ասպատակը այլ ետ չը կրնալով պատասխարել Գալաթի մէջ, տեղի ունեցած ընդհարման հետանօք՝ ամենքն ալ ցիրուցան կըլլան, և անոնց ձեռքերէն անուած 100 ի չափ Մարթինի և Գալիպոլի նման պատերազմական զէնքեր, ընկելով որ Գալաթին զինուորական ամբարներուն մէջ պահուած են:

պիտով հասկացնել կը տային Թիւրքիային, որ եթէ նա կը շարունակի ձգձգել ընթացիկները մայրը, այն ժամանակ նոյն ֆունտամենին կը արվեն և ուրիշ կողմեր: Ինչ վերաբերում է Եւրոպային, նրա դրաւումն միշտ արգելափակ կը լինի Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի և Անգլիայի օգտակար միաբան գործողութիւններին:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՅԸ ՅՈՒՆՆԱԿԱՆ ՊՈՏՅԱՄԱՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎՈՐ

Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը ստիպւած եղաւ պատգամաւորների ժողովի հոկտեմբերի 22-ի նիստում պատասխանել երեք հարցադրումներին, որ արեւ էին աշակերտանձ Գէնի-Կոչէն և կում ԳԵՆ և ծայրայեղ ձախակողմի անդամ Գիւրբար: Առաջին երկուսը չօչափեցին արեւեան հարցը զլիաւարտապէս կրօնական տեսակետից:

Գէնի-Կոչէն. Ամենից առաջ նկարագրեց զազանութիւնների պատկերը Հայաստանում: Նա մասնացոյց է անում Բերլինի դաշնագրի որոշումները, որոնք, նրա խօսքով, ասպարեցանում են, թէ Եւրոպան նախատեսել էր նորերս տեղի ունեցած անցքերը թիւրքիայում: Ինչ արաւ Եւրոպան 1880 թւից հայերին պաշտպանելու համար Մենը իզուր կործնեց նրա գործունէութեան հետքերը: Այն ինչ պատմութեան մէջ ոչինչ չէ կարող համեմատվել այն սարսափների հետ, որոնց ենթարկվեցին հայերը: Նրանք զիմեցին սուլթանին գանգատով, և անա զրանց պատասխանեցին Սատանի զաղանութիւններով: Երեք քաղաքներ աւերվեցին: Այն ժամանակ հայերը զիմեցին սուլթանին մի հանրագրով, բայց հէնց այդ ժամանակից սկսվեց պատգամաւորների ժողովին յայտնի սարսափելի անցքերի շարքը: Հայերի հետ վարվում էին զազանաբար: Ոստիկանութիւնը մահակներով զինաւորեց ամբողջ: Կոտորածների հրամանը բարձ-

րից արվեց, իսկ զազանութիւնները սկսվում էին փողի նշանով: Կարգը վերականգնվեց, բայց սիրապետում էր աւերմունք: Յիշեալ զազանութիւնները Գալիպոլիում, որոնք տեղի ունեցան 1846 թւին: Մտնալարեք այն ժամանակ նկատեց պէրերի ժողովում, թէ իրան ամենից շատ զարմացում է այն, որ այդպիսի անցքերից յետոյ բոլոր լեհերը չը կատարեցին: Այն ինչ հայերի գանգատները օրինական և չափաւոր էին: Սեպտեմբերի վերջի թւերին զազանութիւնները զազանակետին հասան Կ. Պոլսում: Հայերը փախչում և ապաստան էին գտնում եկեղեցիներում: Փողոցներում թաղաւորում էր մահ թուր սարսափներով: Եւրոպայի ցնցումով զեւտում էր այն, ինչ որ կատարվում էր իր աչքերի առջև: Կանանց, երեխաներին, ծերերին կենդանի այրում էին թիւրքաց կառավարութեան մասնակցութեամբ: Կեղանները իզուր աշխատում էին միջամտել գործին: Այդ բոլորը կատարվում էր թիւրքաց կառավարութեան և Եւրոպայի աչքերի առջև:

Գէնի-Կոչէն. Այն թէ կոմուններ ինչպէս են մեղմացնում բարբարը: (Բողոքներ աշակերտից): Գէնի-Կոչէն. Երբ անգլիական զեապանն այցելեց սուլթանին, վերջինս ասեց նրան. «Ինչ բանի առիթով էք դուք գանգատվում: Չէ որ ոչ մի Եւրոպացի չէ վնասվել:» Թող տուէք ինձ յուսալ, որ մեր արտաքին գործերի մինիստրը կը խօսի մարդասիրութեան և արդարութեան տեսակետից: Կատարվող անցքերը այնպիսիներէն են, որ ձեռք պ. մինիստր, հեշտ կը լինի խօսել: Երբ զրուցները զազանութիւններ էին կատարում մարտիաների վրա, Մտնալարեքը հարցաւորուեալով զիմեց Գիլիօն: Վերջինը պատասխանեց, թէ համաձայնութիւն կը կայացնի Մեթալերիի հետ այդպիսի զազանութիւնների առաջն առնելու համար: Գրան Մտնալարեքը պատասխանեց. «Գուր կատարելագոյն անարդար

խախտն հիւանդանոց մը հաստատեց, որ մեծաւ ինամով կը դարմանուին վերաբերեալը: Ասկէց զատ՝ կառավարութիւնը կը հոգայ ուսեանի պէտքերն ալ: Խառնակութեան ժամանակ Աշիւրէթներէ մտնեք ալ եկած են զիւրաքանչիւր շուրջն, սակայն զօրը դրուելով զիւրաքանչիւր մտնելու տեղերն, անոնց թող տրուած չէ միջամտել ինքու, և օգնութեամբն Ատտուճոյ և հնորհիւ օրտոտախոս Աւելիանին, ՉԿ ժամու մէջ բոլորովին վերջ տրուած է այսպիսի ստակի խռովութեան, և կատարելագոյն վերահաստատուած է անգործութիւնն ու խաղաղութիւնն: Գալով ողջամբ ձեռքակալեալ խառնարաց զատարանին յանձնուած են և օրինական ընունութիւնը կը կատարուին: Անցեալ շաբաթ օր զիւրաքանչիւր դարձեալ Քէյ-Պաշը թաղին հրդեհի վայրին մէջ հայ ասպատակաց յատուկ հրանիթն պայթելուն համար, կառավարութիւնն կակակակելի տեղը խռուարկած և փորել տուած է: Ահաւասիկ այս ծանօթութիւններէն կը հասկըցուի թէ ցաւալի զէջրին պատճառ՝ հայերն թէ մահախանդաւ: Կը յուսուեք որիչ լուր մը ալ: Գարահիսաբը-շարքի մէջ հայ հասարակութեան լէպլէպլէպի խաչիկ անուն անձին ասն մէջ 9 հայ ասպատակաց պահուած ըլլալն ու շար զիտուորութիւնն իմանալով կառավարութիւնն, տարիկանութեան պաշտոնէնց միջոցաւ, ասանց օր և է գէշութեան տեղի տալու, ամենքն ալ կը բռնէ կը յանձնէ զատարանին, ինչպէս նաև իրենց քով գտնուած մարթինի, ընկելով, հրանիթ, յեղախաղկան յանձնատուրով յատուկ զգեստներն ու վնասակար թուրքութիւնը: Հաստատեալ ճշմարտութիւն մը է՝ թէ վերայից ալ և թէ այս սրկակայն որքան շար զիտուորութեան ծառայելու:

Եւ այդ հարցով զբաղեցնելով Եւրոպան և իշ- ժամանակ, երբ եւրոպական զեւզանքը պա- լան Մէտոքինիին, որովհետև խօսքը զուս ֆրանսիական հարցի մասին է. զեկամարվելով զբարւոր աւանդութեամբ, Ֆրանսիան միշտ զե- կավարում էր քրիստոնեաների պաշտպանու- թեան գործը: Ֆրանսիան այժմ ևս պէտք է պաշտպանի քրիստոնեաներին Արեւելում, և այն էլ ոչ միայն կաթոլիկներին, այլ բոլոր ազատ մարդկանց, բոլոր բարի քաղաքացիներին: Եւ պէտք է պարծենայ այդ իրաւունքով: Եւրոպայ զեւզում խօսքը եւրոպական հայրենասիրութեան մասին է, որովհետև յայտնի հանգամանքներում կարելի է ընդարձակել հայրենասիրութեան հաս- կացությունը: Ամբողջ հին Եւրոպան հետա- քրքրված է, որպէս զի վերջ զրվեն բարբարո- սութիւններին նրա անկիւններին մէկուս: Գի- մենք մեր դաշնակիցներին օգնութեան՝ ամբողջ Եւրոպան փրկելու համար: Այժմ յարմար րօպէն հասել է կոչում անելու այն բարեկամութեանը, որը իսկոյն այստեղ հանդիսար կերպով աւես- վեց: Ֆրանսիայի բարեկամութիւնը թանկագին է, բայց Ֆրանսիայի հետ բարեկամութիւնը իր պարտաւորութիւններն ունի — այդ անհրաժեշտ է ստել մեր բարեկամներին (ժամահարութիւններ ձախակովի աթոռներ զրա): Առայժն պարտա- ւորութիւնը Ֆրանսիայի ազատ իրեւանների հաս- կանալը և մեր կոչին արձագանք տալն է, եթէ մենք կամենում ենք վերականգնել արդարու- թիւնը: Արդպէս են Ֆրանսիայի բարեկամու- թեան հետ կապված պարտականութիւնները: Ասեցէք այդ մեր բարեկամներին, սլ. մինիստր (Ազգային ժամահարութիւններ անկողման և ձախակովման աթոռների զրա):

Գէ-Մէն. Հայերի զէմ անլսելի զազանու- թիւններ են կատարված: Կարելի է համարձակ ցուել այն բանի մասին, որ ֆրանսիական կա- րաւարութիւնը հարկաւոր էր համարում հան- զէս զալ այս կամ այն պաշտօնական հարցա- զրութիւններով, որոնք մի առնակ լոյս կը զցէին թիրաքայում տեղի ունեցած անցքերի զրա:

Ժ. օրէս. Հայերի մասին ճիշդ տեղեկութիւն կարելի է իմանալ միայն անդիլիան աղբիւ- րներից:

Գէ-Մէն. Կատարելապէս ճիշդ է, Ժ. օրէս ի- րաւունք ունի: Եւ այդ աղբիւրներն են անդիլի- ան Էկսպոյտ Գրքերը: Թիրաքաց կատարու- թիւնը պատասխանատու է զազանութիւնների համար: Հայերին ապահովութիւն խոստացան, բայց զրա փոխանակ նրանց սպանում էին Կա- մենում էին մի ամբողջ ցեղ արմատախիլ անել: Իրաւ է, Թիրաքայում կան պետական գործիչ- ներ, որոնք ցուում էին կատարված անցքերի համար. բայց եւրոպական պետութիւններին ան- հրաժեշտ էր կուել շփուրբաց ոգու՝ զէմ, իսկ զրանք այդ չէին անում: Հայ յեղափոխական կռիւտեաների գործունէութիւնը պէտք է պա- խարակել. բայց զազանութիւնները զեռ. կօմի- տետի գոյութիւնից առաջ սկսվեցին: Այդպիսով պատասխանատուութիւնը ընկնում է ամբողջ Եւ- րոպայի զրա, որովհետև նա չը կարողացաւ թերլինի զաշնարկի որդաւններն իրագործել առջ ինչ վերաբերում է Անդլիայի միջամտու- թեանը, նա իսկապէս աւելի միջամտել էր: Անհրաժեշտ են լուրջ միջոցներ, անհրաժեշտ է իրական միջամտութիւն, և այդ կողմից նախա- ձեռնութիւնը իր զրա պէտք է առնի Ֆրան- սիան, որի կատարութիւնը այն ժամանակ կը զարծի ամբողջ քրիստոնէական աշխարհի անու- նից:

Այս խօսեց Հանուս, որի ձառը մանրամաս- նաբար հարգողեց հեռագիրը: Վերջինը խօսեց—

Ժ. օրէս. Արտաքին գործերի մինիստրի ձառը լուծուին չը տուեց հարցին: Գիպլօմատիական առաջադրութիւնները սուլթանին՝ երբէք օգուտ չեն բերել և երբէք օգուտ չեն բերի: Մինիստ- րը կամենում է մեզ այն համոզմունքը ներշնչ- չել, թէ զազանութիւնների մէջ յանցաւոր են հայ ազիտատորները: Բայց միակ յանցաւորները Եւրոպան և սուլթանն են: Եւրոպական պետու- թիւնները անտարբեր են վերաբերվում զազա- նութիւններին և թողնում են մարդ-զազանե- րին ազատ կերպով հաւածել թշուառ. հայ ժո- ղովորը: Սուլթանը ինչն հրամայեց կատարել զազանութիւնները, նա ինքը էր նրանց զեկա- վարում, ընթացք տուեց հայերի զէմ հին թիր- քական Ֆանատիկութեանը՝ իր կայսրութեան բաժան-բաժան լինելը արգելելու համար: Այն

ժամանակ, երբ եւրոպական զեւզանքը պա- շարում էին նրան ընթացիկներ իրանց զաւելատական նախազգծերով, նա հանդիստ սրտով մտնում էր զատապարտում հայերին՝ ձաղկելով Եւրոպան և ամբողջ մարդկութիւնը (Մտահարութիւններ ձախակովի աթոռների զրա): Մանաւանդ ծանր պատասխանատուութիւն է ընկնում Անդլիայի, Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի զրա: Չեմ խօսի Անդլիայի զէմ, որպէս զի չը նպատակ մի բա- նի ժամանակից Ֆրանսիայում գործադրվող մի խաղին, որի նպատակն է առելութիւն յարուցա- նել Անդլիայի զէմ: Վերջապէս որպիսի զեր ունէր Ֆրանսիան: Երա կատարութիւնը անտարբեր էր վերաբերվում զազանութիւններին, որպէս այդ զազանութիւնների մասնակից:

Եւս ևս զա ճ ի թ ի ս ո ռ. Խնդրում եմ հե- տորին յետ վերջինի այդ խօսքերը:

Ժ. օրէս. Կատարում եմ այդ պահանջը, բայց պատմութիւնը յամենայն զէպ կը պահպանի յիշատակը Հայաստանում տեղի ունեցած գոր- ծերի մասին: Եւ որովհետև Եւրոպան անգոր զանվեց վերջ զնէլ իրերի ներկայ զրութեանը Արեւելում, այդ պատճառով այդ պարտաւորու- թիւնը պէտք է յանձն առնի զէմօղբատիան:

Այս սկսվեց ձայնատուութիւնը, որի հետե- ւանքը յայտնի է:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՆԴՍԱԿ

ՄԻՔՏԻՉ Եւսայ Յիսուսի Քրիստո- սի և անհասանելի կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսական և Կաթողիկոս Ա- մենայն Հայոց Եւսայրազոյն Պատրիարք հասարակական նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական մայր ե- կեղեցոյ սրբոյ կաթողիկէ Եւսիմիանի:

Մերիկ ժողովրդականաց մերոց ընակելոց ի Բագու քաղաքի, հարաւորից Մայր Աթոռոյս ողջոյն Առաքելական հանգերձ Հայրապետական օրհնութեամբ:

Քաջ իսկ զիտէք և ձանաչք զմամանակն, թէ քանի զսուն և զժուարկն է, որ բազմապատիկ հոգք ծանրաբեւ ի վերայ իմ չը թողու կատա- րել և զյոթ կարեւոր ձեռնարկութիւնս, որ Հայ- րապետական կոչման առաջին պարտաւորու- թիւնն է, այն է եկեղեցոյ մասնակց կրթու- թիւն յԱստուծային օրհնէ և ի քրիստոնէական կրօն, որ ոչ միայն առաջնորդէ մեզ յերկնից արքայութիւն, այլ և ի լաւագոյն կեանս աշխար- հի մինչչեռ. ի մարմնի եւր:

Ըստ ասանաւորութեան պաղտէնիայի, որով վարի զարգիս Հայաստանաց եկեղեցոյ հոգե- ւոր կատարութիւն, յանձնեալ է մեզ բանալ զարմանոցս յայն ամեն վիճակս հայոց, ուր նստի թեմական առաջնորդն:

Յաւալի է յոյժ տեսանել, զի տակաւին երկու յառաջնակարգ վիճակս չև հաստատեալ են թե- մական զարմանոցք, այն է՝ Աստրախանի և Եւ- մախույ: Լսեմ այժմ, զի զեր. թեմակալ Աստ- րախանի Տ. Արիստակէս սրբազանն և ջերմե- ունող ժողովուրդ ձեռնարկեալ իսկ են ի շինու- թիւն հոգեւոր զարմանոցի: Անուշա պարտի նա- խանաւոր լինել Բագուս կրթութեան և կարող ժողովուրդ և ի մեծմանս իսկ յառաջադիմել: Ռուսի սոյն Հայրապետական կոնգրակտ օրհնու- թիւն ընծայելով համայն եկեղեցոյ Բագուս, զանապից և ժողովրդոց, թէ և ձանաչելով զձեզ ինչնայորոք յամենայն աղբային ձեռնարկու- թիւնս, սակայն սպասէք, զի Հայոց Հայրիկն ևս ըստպարութիւն կարգայ ձեզ յառաջ ընթանալ ի բարի նպատակս, որ առաջի ձեր կայ:

Աս առաքեմ ձեզ զերբարապտի Տ. Խորէն ե- պիսկոպոս, որ քաջամասօթ է ինձ, որպէս ձեզ, նորա պաշտօնն է միայն և առանձին ողջամիտ խորհրդով և իւր եռանդուն գործունէութեամբ, ըստ ամենայնի օժանդակել ձեզ, հարթել, զիտել զընթացս առաջիկայ գործոյն և խոհական լե- լամտութեամբ նախապարտասել զնախազիծմ վանն հանգրծեալ զարմանոցին:

Ընդ այս պաշտօնական յանձնարարութեանս, իբրև վարդապետ և իբրև Աւետարանի աշա- կերտ, պարտաւոր իսկ է քարոզել զբանն կենաց, ուսուցանել և խրատել զժողովուրդ, որպէս ա- լանդեաց Յիսուս առաքելոց. շուտեցէ նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ և այլն: Եւ ևս աղօթեմ յամենայն սրտէ, ուղղե- ցէ և յաջողեցէ Տէր զգործս ձեռաց ձերոց ի փոսս Հայաստանաց եկեղեցոյ: Յաւելումը

և զայս և ի պատիւ Բագուս համբաւար հայ- ազգի բազմաբացոց:

Ողջունելով կրկին զամենեւեանսդ, մեամբ ա- ղօթարար՝

Միտիչ կաթողիկոս ամենայն Հայոց
Ի 27 հոկտեմբերի 1896 ամի
Թ. 1446
Վաղարշապատ.

ՆԱՄՍԿ ԲԱՆԱՅՆ ԳԻՊԻՅ

Հոկտեմբերի 15-ին

Գանձակի գաւառում, ուր բազմաթիւ մեծ ու վոքը հայաբնակ զիւղեր կան սիւսված, ժողո- վուրդը, շատ քիչ լացատութեամբ, գանձում է նահապետական շաքերիչ հովութեան տակ, որոնք զիտեն միայն միտել, պսակել, սուսն ու կալ օրհնել, թաղել ու ժամահային հին ու նոր ննջեցեալների ողորմութեանը զատարկել: Գէպի ժողովուրդն ուրիշ պարտաւորութիւնների գոյու- թեան մասին նրանք զազախար անգամ չունեն: Իրանց նիւթական հոգեւոր բարձր շահեր նրանք չեն ձանաչում: Պատահում են այնպիսիները, որ- րոնց՝ նիւթական հոգը կատարեալ ծայրահեղու- թեան մէջ է գցում: Ահա մի քնորոյ վատս:

Գ. բազմամարդ զիւղին կից կայ մի յայտնի սրբավայր, ուր տարվալ ընթացում, մեծ տոնե- րին, հազարաւոր ուխտաւորներ են գալիս գա- լաւի զանազան կողմերից աղօթելու ու զուար- ձանայու համար: Գուարձութեան համար այնտեղ այդպիսի օրերին միշտ պատրաստ է զուսնա- զաւալը իր խմբով: Գ. զիւղի շաքերը, կասկածե- լով որ մի գուցէ զաւալը իրանից շատ եկամուտ ունենայ սրբավայրից կապված է նրա հետ գիւղական ամուսնեթի կնքով զորովում մի պա- ժամաթղթով, որի զօրութեանը նրանք, քահա- նան ու զաւալը, փոխադարձաբար պարտաւոր- վում են միշտ մէջ բերել մնացողի ու զուս- նայի (զանի) տուած եկամտաներն ու միասին հաւասար բաժանել: Ա. օրիք, ստում է տէրը զաւալին, — ու խոստանալով մնացողու եմ հըն- ձում, դու զուսու. քո բանն իմից լաւ ա. զանիդ որ փչում ես, ուխտաւորներ ինձ թողնում են, զէպի բեզ վաղում, հէնց արան, որ մենք միասին եւրա զնանք, թէ չէ քո հնձամն ու հնձիւրն կրակ կը տամ: Գաւալը կատարում է շաքերի- կամբը, և այսօր նրանք ձեռք ձեռքի տուած գործում են ժողովրդի երջանկութեան համար:

Վերջին տարիներս զիւղերում տեղ-տեղ երևում են ընծայարմականներ: Մինչև ընծայարման գնալը հին շաքերիչ մօնթերը լինելով ընծայա- րմանում էլ միայն սերտելով շաքերի կշիւն՝ ան- ցածը, նրանք վերադառնում են իրանց զիւղերը նոյն մտաւոր պաշարով, ինչով որ զուսն են ե- կել այնտեղից: Կան զիւղեր, որոնք բոլորովին զուրկ են սեփական քահանայից ու զանվում են հարեան զիւղերի շաքերիչ հովութեան ներքոյ: Պատահում այն է, որ այդ զիւղերից չը կան ոչ ընծայարմականներ: և ոչ շաքերիչ մօնթեր, որ- րոնք արժանի համարելին իրանց զիւղերում մնալ իսկ զրոնց ոչ ոք չլաւը չէ անում զալ խղճակ զիւղը:

Այդ զիւղերի մէջ Գանձակի գաւառում ամե- նից զբաղողը պէտք է համարել Չովղաւ զիւղը, որը տանիսրոք տարին է, ինչ զուրկ է սեփա- կան քահանայից, և որի մասին ոչ մի մտածող չը կայ: Ցարին մի քանի անգամ չովղաւեցիները զէս ու զէն են ընկնում, շաքերիչ են տղերսում իրանց համար, բայց իզուր. նրանց ձայնը լսող չը կայ: Հարեան զիւղերից գալիս է երբեմն շաքերիչ, կամ շայր սուրբը, զեհանդին տալի, խալիկն եխձին հաւաքում, մի այլին-օյին ժամ ասում ի միտիւթութիւն չովղաւաւանի հօտի ու յետոյ գնում, անհետանում է շաքերիչներով մնում են խեղճ չովղաւեցիները, ծօծալիները զորելով, յետեկ նայելիս Չովղաւեցիները յայտ- նի են ամբողջ Գանձակի գաւառում իրանց միա- մբուտութեամբ, նահապետական պարտութեամբ ու ծայրահեղ աղիտութեամբ, որի մէջ նրանք զնալով, աւելի ու աւելի են առաջադիմում, չը- նորհի մտաւոր սր և է անդի անպայման բա- ցակայութեան:

Մ. ր են մեր ուսումնասարա շնորհունակները, որ են մեր աստուածաբանները և ում համար են նրանք կատարելագործվում:

Ս. Տէր-Աւետիքեանց

ՆԱՄՍԿ ԳՈՒՄԱՅՆ

Հոկտեմբերի 23-ին

Կ. Պօլսի խառնակութիւնների պատճառով այս- տեղի գորգերի առևտուրը ընկել է և, ինչպէս զրում են Թիֆլիսից կօմիսիօներները, առ այժմ պահանջ չը կայ այդ ապրանքի համար: Հարկաւոր է նկատել, որ ներկայումս գորգերի առևտուրը պարսպաներ շատ կան, զլիստարապէս հրէաներն են ձեռնամուխ լինում այդ գործին, նրանցից մի քանիները արտեղի գորգերը ուղարկի արտա- հանում են Կ. Պօլսի և նոյն իսկ հեռաւոր Ասիա: Հաստատ զիտենք, որ մի հրէայ այտտեղից գոր- գեր է տարել Չինաստանի Պէկին քաղաքը և Ե- զիպոս, իսկ այդ տեղերից զարձեալ գորգեր տուել, Թիրաքայում և արտասահմանում ձախե- լու համար: Հրէաները մեծ հարտաութիւն են զի- զել այդ առևտուրից: Առհասարակ շահաւէտ և ար- դիւնաբերող է այդ առևտուրը և նրան ձեռնար- կողները միշտ օգտուել են: Գորգերի ամենալա- վազոյն տեսակը, շաքերիչ գործուածքով, այստեղ պատրաստում են Հասան-Կալա և Ալիան զիւղե- րում, ուր առաջնակարգ գորգեր են զուսն բեր- վում. երկրորդ կարգի գորգեր պատրաստում են Չիլիկում, Խամ-Կուլի-Քէնդը և Չիլի զիւղերում. առհասարակ Ղուբայի գաւառում զիւղ չը կայ, որ չը պարագլի այդ արհեստով, գորգա- գործները բացառապէս թրքոհիներ են և լեզ- գոհիներ, իսկ այդ առևտուրը պարսպանե- րը, ինչպէս ստացի, զլիստարապէս հրէաներն են, խիստ սակաւ բացառութեամբ հայերի և թիրաքերի: Ինչպէս լրագիրները հարգում են, ֆրանսիական չըջիկ գորգառևտրականների մի խումբ մտադիր է ինչպէս Պարսկաստան և Անդր- կովկաս, նոյնպէս և Ղուբա այցելել և պատէր- ներ տալ, կամ մօտ ծանօթանալ այստեղի հետ:

Անցեալ ամիսներում Բագուի նահանգապետի զրաւոր հարցմունքի հիման վրա Ղուբայի գաւա- ուի նոր կառավարիչ պ. Գուրաբաշի կանչեց այս- տեղի ժողովրդին և հարցրեց թէ Ղուբայից և թէ զաւառից իսկապէս սրբանս ապրանք կարելի է արտահանել: Ժողովուրդը պատասխանեց— հինգ միլիոն պուլ: Այդ հանգամանքը կապ ունի Ղուբա-Բագու երկաթուղու կառուցման հարցի հետ, որը, որքան շատ իրագործվի, նոյնքան մեծ շահեր կարող է ունենալ մեր քա- ղաքը:

Կանոնաւոր զատատուութիւնը հայոց զարգում արդէն սկսվեց հոկտեմբերի կէսից յետոյ. ընդա- մենը ուսանում են երկու սեռիցն էլ մօտ 100 աշակերտներ:

Ս. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԿՈՒՄ

«Մշակիչ» ներկայ համարի հետ ուղարկում ենք մեր բաժանորդներին Թիֆլիսի հայոց Հրատա- րակչական ընկերութեան յայտարարութիւնը: Այդ յայտարարութիւնը ընկերութեան հրատա- րակութիւնները մի կարճ հալիւն է ներկայաց- նում: Այդ հալիւն երևում է, որ ընկերութիւնը մինչև այժմ հրատարակել է 114 աշխատու- թիւններ: Ընկերութեան գրքերից 26-ը պատ- կանում են մանկական գրադարանին, 20-ը ժո- ղովրդական գրադարանին, 15-ը հանրամատչելի գիտական գրադարանին, 26-ը բելլեարտիկա- յին և բանաստեղծութեան, 13-ը պատմութեան և ժողովրդագրութեան, 4-ը ներկայացնում են զատազբեր և ձեռնարկներ, 4-ը հայոց մատե- նագիրների աշխատութիւններ և մէկը՝ կենտա- զրութիւն:

Վերջապէս Թիֆլիսի արքունական նոր թատ- րոնի բացումը պաշտօնապէս տեղի կունենայ վաղը, նոյնմբերի 3-ին, մի gala ներկայացու- մով: Այդ ներկայացումը կը արվի ձրի, թատրո- նի վարչութեան հրաւերով: Հրախրված են բա- լոր զինուորական և քաղաքացիական պաշտօնեա- ները, զանազան հասարակական հիմնարկութիւն- ների և տեղական լրագիրների ներկայացուցիչ- ները: Իսկ ներկայացումները հասարակութեան համար կը սկսվեն նոյնմբերի 4-ից, երկուշաբ- թի: Այդ օրը սէզօնը կը բացվի «ՅԱՅՆԵ ՅԱ ԱՐԱՅ» օպերայով:

Նոր-Նախիջևանից, Ս. Համբարձման եկեղե- ցական զարդի հոգաբարձու Ս. Խնձորեան նուի- րեց «Մշակիչ» մի օրինակ նոյն զարդի գրա-

զարանին, սկսած ներկայ նոյնքերի 1-ին մինչև եկող տարւոյ վերջը:

Վերջին ժամանակներս Արարս գետը վտակել է իր ընկացքը և նորից մտել իր հին տաշարէ: Կար գետի մի ճիւղ չէ նա այժմ, այլ մի անկախ գետ, որ թափուով է կապուից ծովը: Կարից բիշ գէպի հարաւ: Արարսի այդ ուղղութիւնը պատճառով է ազգաբնակիչները շատ վնասներ, որոնցով դաշտերը, քանի որ դեռ չէ կարողացել իր համար տաշտ վորել: Այդ պատճառով, ինչպէս հարգուած է «Вирж. Вѣд.» լրագրի, Բագուի նահանգապետը հարց է յարուցել գետի նոր հոսանքը ամրացնելու մասին: Այդ գործի նախագիծը արդէն մշակել է երկրագործութեան մինիստրութիւնը, բայց նրա իրազեկումը յետաձգված է մինչև եկող տարի:

Էջմիածնի մեզ գրում են. «Այս օրերս այստեղ եկա Բագուի քաղաքի հայ հասարակութեան կողմից ընտրված ներկայացուցիչ և նոյն քաղաքի եկեղեցիների երէցվոյն Համարարմով Մելիքեանց, որի ամենազգեստը խընդիրը ուշադրութեան առնելով վեհափառ Կաթողիկոսը, բարեհաճեց խորհն եպիսկոպոս Ստեփանէին նշանակել Բագուի քաղաքի: Ինչպէս յայտնի է, եպիսկոպոսը պատրաստվում էր Եւրոպա գնալու, իբրև այցելու հովիւ, սակայն ըստանալով վեհափառի առաջարկութիւնը, չուտով կը կը մեկնի իր պաշտօնատեղին: Բագու: Այդպիսով վերջապէս, նախկին մայրաքաղաքի հայ ժողովուրդը կազմավի միասնական դահազան «նաղ» աստիճանից և կունենայ մի օրինակուր քաղաքի: Մի քանի շաբաթ հիւր մնալով Էջմիածնում, խորհն եպիսկոպոսը կերպի, ամսին 27-ին, վեհափառ Կաթողիկոսի յանձնարարութեամբ, վանքի սեղանատանը, ներկայութեամբ բոլոր միաբանների, մի գեղեցիկ և վերին աստիճանի զրոյցով ձեռ լուսեց: Այդ օրվայ ձայը տրվում էր ի հայիւ Հ. Մելիքեանի»:

ԲԱՌՈՒՄԻՅ մեզ գրում են. «Այստեղ, Մուկեանեանցների գործարանում եզած «Բանուրական փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը» երկու և կէս տարի զոյգութեամբ ունենալուց յետոյ, այժմ դադարելու վտանգի է ենթարկված, որովհետև միասին բանուրների մի խումբ, զբղված մի քանի անձերից, յայտնեց, որ այլ ևս չէ մասնակցում ընկերութեան»:

ԲԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅԻՅ մեզ գրում են. «Ամսին 10-ին, միաձայն ընտրութեամբ, մեր և վերին Աղբան գիւղերի համար աստուածը ընտրվեց պ. Յարութիւն Աղբանցեանց: Յայտնեց, որ նա կարգի կը բերէ շատ խճճված և անմաքուր գործեր, որոնք անհոգութեան էին մասնակցած: Գիւղի աղբիւրները կտրվել են. գիւղացիները ստիպված են գետի սղտար ջուր խմելու: Գիւղի եկեղեցիին քանդվում է, հարկաւոր է նորակել: Գիւղացիները համայնական վճարով ընտրել են երկու անձն, որոնք հաշիւ պիտի պահանջեն հին տանուտէրից: Վերին-Աղբանի զբոսայտի աշակերտներ թիւր 65 է. ընդունելութիւնը մինչև ամսին վերջն է»:

ԲԱՆԱՎՈՒ գիւղից մեզ գրում են. «Ինչպէս Կովկասի բոլոր սահմանազրկ քաղաքներում ու գիւղերում, նոյնպէս և մեզանում, իբրև սահմանի մօտ գիւղում, ցրված են Հայաստանի դանազան կողմերից, զլուստարակա Վանի շրջակայքից եկած զաղթականներ: Գրանց թիւը այստեղ մօտաւորապէս 130—150 հոգի է. մի մասը սրբ երեխաներ են՝ զրկված ծնողներից, մի մասը սրբերի կանայք՝ շրջապատված բազմաթիւ ընտանիքների մնացորդ մասը երեխաներով, կան և այնպիսիները, որոնք վերաբերված են և որոնց վերջերս այսպէս ժամանակ դեռ չեն աստիճանել. մէկը, որին ևս կարողացայ տեսնել, ունէր ինը խոր վերջեր մարմնի զանազան մասերի վրա: Այս բաւական չէ, նրանց մէջ նոյնպէս տարածված են հիւանդութիւններ, որոնց անխնայ զոճ են դառնում թէ երեխաները և թէ հասակաւորները: Մինչդեռ պակասութիւնը, նեղ և խոնամ ընտանիքները և երկրորդ կտրված, մաշված սրտեր՝ անա մաճման բուն պատճառները: Կարճ ժամանակում մեռել են 15—17 հոգի»:

ԲԱՇՏԻՅ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 5-ին և 6-ին այստեղ սարափելի անձրևներ տեղացին, որոնք տեղեցին երեք օր և երեք գիշեր և որոնք մեծ վնասներ հասցրին թէ Բագուի և թէ Էջմիածնի բնակիչներին: Ջրերը բարձրանալով՝ շատ անքր ընտանիքներ. ծովի ալիքները ցամաք գցեցին շատ բնակիչներ հոսեցին, փչացնելով նրանց մէջ եղած շաքարը, բրինձը, բամբակը և այլն: Էջմիածնի ծովափի շինութիւններից մօտ 30—40 տուն ալիքներին զոճ գնացին. նաւավարներից մի քանիսը ցրտից և սովից մեռան: Ծովի ալիքները դուրս գցեցին մի քանի ստագաստանաւոր բեկորներ»:

ԲԱՇՏԻՅ մեզ հարողում են. «Թիւրքահայ գաղթականութեան ծայրը այստեղ էլ հասաւ: Այս երեք շաբաթ է, որ պատասխան նաւը բերում է իր հետ ստանեակ ընտանիքներ, որոնք մտադիր են թէ՛հրան գնալու և իրանց զլխի ձարը տեսնելու»:

Մեզ գրում են ՌՈՒՇՉՈՒԿԻՅ. «Տեղիս հայ ընկերացարանի ստորին խորհուրդը վերջապէս որոշեց իրազորել բաւական ժամանակ է Վեր փախազված լարանի մը հաստատման խնդրը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՎԵՐՁԻՆ ՏԵՂԵՎՈՒԹԻՆՆԵՐ

Կ. Պօլսից գրում են հոկտեմբերի 23-ից. «Հաստատում են, որ Նէլիբովի վերջին այցելութիւնը Նիւրն-Բիտոլում եղաւ սուլթանի հրահրով: Թիւրքաց շրջաններում ասում են, թէ այդտեղ ստացվել էին Պարիզից, Նոյա Կայսերական Մեծութիւնների այդ քաղաքում եղած ժամանակ, շատ զովասանական կարծիքներ սուլթանի վերաբերմամբ և թէ սուլթանը հրահրեց իր մօտ սուլթան զեսպանին՝ նրան իր հանձնութիւնը յայտնելու համար այդ մասին: Նէլիբով պատասխանեց, որ Պետերբուրգում չարադանց հետաքրքրվում են սուլթանով և նրա կայսերականութեամբ և այդ արտայայտվել է, ի թիւս այլոց, այնտեղից արված բազմաթիւ խորհուրդների մէջ, որոնք, զժրատառար, չեն ընդունվել»:

Լճագոնից հետադրում են «Новое Время» լրագրին հոկտեմբերի 25-ից. «Չանազան ազդեցիկ քաղաքական շրջաններում յամուրթեամբ տարածված է այն լուրը, թէ մարկիզ Սուլթիբի վճռել է հրաժարվել 1877 թիւ սուլթանութեան կան զաշնազրկ և թողնել Կիւրոս կղզին, որը, այդ ժամանակ, առանձին թագաւորութիւն կը կազմէր: Պաշտօնական շրջանները պատասխանում են այդ առիթով եղած հարցմունքներին, թէ իրանք որ և է տեղեկութիւն չունեն, բայց հասարակութեան մէջ հաւատում են այդ լուրերին: Եւ խօսեցին Կիւրոս կղզուց եկած և Լճագոնում ապրող երկու նշանաւոր անձերի հետ: Նրանք ասում են, թէ կղզու ոչ քրիստոնէայ, ոչ մուսուլման ազգաբնակիչներ չեն ցանկանում մընալ Անգլիայի իշխանութեան տակ, չեն ցանկանում նոյնպէս նորից Թիւրքիայի իշխանութեան տակ ընկնել, ոչ էլ միանալ Յունաստանի հետ: Ամենքը գերադասում են անկախութիւնը այն հին յունական հարստութեան կառավարութեան տակ, որը թագաւորում էր կղզում թիւրքերի նուաճուցի առաջ»:

«НОВОСТИ» լրագրի մէջ կարդում ենք հետեւալ առաջնորդող յօդուածը. «Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի մէջ կնքված է համաձայնութիւն արեւելեան հարցի մասին: Ֆրանսիան և Ռուսաստանը վճռել են լուծել արեւելեան հարցը իրան սուլթանի աջակցութեամբ, իբրև միակ պատասխանատու անձին: Այդ գործի գլխաւորութիւնը անկայտ է Սուլթանը երբեք առանձին պատրաստանութիւն չէ ցոյց տուել թէֆորմներ մտցնելու մասին, թէ և ամեն տեսակ իրազեկներ և հրամաններ այդ մտքով հրատարակել է: Բ. Կոստը չէ ձանաչում թէֆորմների անհրաժեշտութիւնը. նրա համար խորթ է թէֆորմների զաղաքարը, որ ամենին չէ բղիւղում մուսուլմանական ֆանատիկութիւնից»:

«Մի քանի օտարազգի լրագրիչներ հարողում են, թէ մեծ պետութիւններ ենթադրութիւն ունեն տալ թիւրքաց Հայաստանին ինքնավարական նահանգի իրաւունքներ, որը պէտք է զանգի սուլթանի ծայրագոյն իշխանութեան, բայց մեծ

պետութիւնների հակադրութեան տակ: Ռերի խօսքերով Հայաստանը կը ստանայ մօտաւորապէս այնպիսի կազմութիւն, ինչպիսին ունէր Արեւելեան Ռուսիան: Թէֆորմների տեսակէտից, այդ ծրագրը շատ հիմնուած է, բայց հարցը նրանում է, ինչպէս ձեռք բերել Բ. Կրան համաձայնութիւնը Հայաստանի ինքնավարութեան համար, եթէ մեծ պետութիւնները վճռել են չը դիմել ոչ երկրի գրաւման, ոչ էլ condominium-ի (համակառավարութիւն)»:

Այդ գլխաւորութիւնից դուրս գալու համար «НОВОСТИ» խորհուրդ է տալիս հակական նահանգներին աւալ այնպիսի կազմակերպութիւն, ինչպիսին ստացաւ Կրեմլ կղզին»:

«Daily News» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հարողում է, որ դեպքաները գործում են միաբան և բաւական եռանդուն կերպով, սակայն հաստատ աղբիւրից յայտնի է, որ նրանք ոչ մի նոր էական հրահանգներ չեն ստացել իրանց կառավարութիւնից»:

Թէյսերի գործակալութիւնը հարողում է, որ Անատոլիայի համար մի քանի քրիստոնէայ կառավարիչներ նշանակելու լուրը ոչ մի սպաւորութիւն չը գործեց Փոքր Ասիայի ժողովրդի վրա»:

Կ. Պօլսից հարողում են, որ Հանսօսթի պարլամենտական ձառը արեւելեան հարցի մասին ցնցող սպաւորութիւն առաջ բերեց Նիւրն-Բիտոլում: Սուլթանը անմիջապէս բոլոր մինիստրութիւն խորհրդի անդամներ, որին մասնակցեց և օճմարչալ Վազի Օսման փաշան»:

Հալասի գործակալութիւնը հարողում է հոկտեմբերի 27-ից. «Ստանալով ֆրանսիական պարլամենտի նիստի հաշիւը, սուլթանը ուղարկեց իր քարտուղարին Կամբոսի մօտ, որը յայտնեց, Հանսօսթից ստացած հրահանգների հիման վրա, թէ ամենից առաջ հարկաւոր է, որ սուլթանը մի քանի միջոցներ ձեռք առնի, որոնք կարողանան խաղաղաբնէ հասարակաց կարծիքը և սուլթանութեան առաջին գոհացումը: Թիւրքաց դեսպանը Պարիզում հարողեց Հանսօսթին, թէ սուլթանը իսկոյն հրահանգներ արձակեց հետեւալ կէտերի վերաբերմամբ. 1) աղատել ամբողջ կայսրութեան մէջ բանտարկվածներին, որոնք որ և է յանցանք չունեն. 2) կարգադրել, որ ստիպանութիւնը չը հաշմի խաղաղ հայերին. 3) անմիջապէս գուճարել հայոց ազգային ժողով պատրիարքի ընտրութեան համար. 4) զինուորական դատարանին ենթարկել Նազիր-բէյին, որ պատասխանատու է Սուլթանօթի սպանութեան համար. 5) պաշտօնից արձակել Գիւրբեքիբի վալիին, որ շատ խառն է անկարգութիւնների մէջ. 6) ճիշդ հրահանգներ տալ վալիներին, որ թող չը ասան նոր անկարգութիւններ անելու. 7) յանձնել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին հոգ ամենից Փոքր-Ասիայի կաթողի վանքերի վերաբերման մասին. 8) նպատակներ տալ արմատից շատ վնասվածներին. 9) հրովարտակ հրատարակել, որ շատով գործադրվեն անցեալ տարի Հայաստանի վեց վիլայեթներին հարկված թէֆորմները և մտցնել նրանք միւս նահանգների մէջ: Կ. Պօլսի օտարիկանապետը, որ ամբաստանվում է խոռվարաններին իրախոսելու մէջ, արձակված է Հանսօսթ նորահայտութիւն յայտնեց դեսպանին և ասաց նրան, որ Կամբոսին հրահանգներ կը տայ այդ կարգադրութեան իրագործման վրա հակելու»:

Ռուսաց մամուլի գրեթէ բոլոր նշանաւոր օրգանները այն կարծիքն են յայտնում, թէ Հանսօսթի ձառից յետոյ պարզ է, որ Ռուսաստանը և Ֆրանսիան հաստատ կերպով վճռել են հաստատել կարգ և խաղաղութիւն Թիւրքիայում և սպասվել նրա ազգաբնակչութիւնը ստիպական կառավարութեան բռնութիւններից: «Ֆրանսիական մինիստրների խօստույնները — ասում է «Вирж. Вѣд.» — պէտք է միտիթարական սպաւորութիւն գործեն հայերի և Թիւրքիայի միւս քրիստոնէաների վրա: Մինչև այժմ նրանց դուրս եկած անկանխի էր Նիւրն-Բիտոլը լուծում և ինչպիսի էին, ոչ որ Եւրոպայում ազգաւորութիւն չէր գործնում նրանց վրա. միայն սպասամբութիւնները և զլխովին կոտորածները ստիպում էին դիպլոմատիային յիշել Բ. Կրան յանձն առած պարտաւորութիւնները»:

Լրագրի յայտնում է սակայն, որ Եւրոպան պէտք է մտածի իր դիտաւորութիւնները իրագործելու մասին, որովհետև սուլթանի խոստումներին հաւատալ անկարելի է և մինչև որ Եւրոպան «հեղինակաւոր» կերպով չը սնդի սուլթանին իր պահանջները, անկարելի է որ նա իր նպատակին հասնի»:

«Times» լրագրի Վիեննայի թղթակիցը ասում է, որ եթէ Ռուսաստանը պահանջի եզրուական հարցի լուծումը, Գերմանիան և երեքդեռեան դաշնակցութիւնը Անգլիայի կողմը կը բռնեն, որովհետև Նիւրն-Բիտոլը թողնելը պատճառ կը դառնայ, որ Նիւրն-Բիտոլը անհրաժեշտ հաստատվի ֆրանսուսական ազդեցութիւնը, իսկ այդ Գերմանիային ոչ օգուտ է, ոչ էլ հաճելի»:

Անգլիական լրագրիչների հարողած տեղեկութիւնների հիման վրա, հանդատութիւնը կրեւորում միայն առերեւոյթ է: Կա միայն, այսպէս ասած, զինաւարտ է, որովհետև զգրնան համար նոր ապստամբութիւն է պարտաստվում: Յեղափոխական կոմիտէները չարունակում են փող հաւաքել կրեւական սպասումներին պահանջելու համար: Ասում են, որ նորից 2,500 կամուտներ են մտել կրեւական սպասումներ չարքը»:

Չինուորական յանձնաժողովը, որին յանձնված էր քննել թիւրքաց գործ գործողութիւնները Կ. Պօլսում տեղի ունեցած անկարգութիւնների ժամանակ, արդէն ներկայացրել է սուլթանին իր եզրակացութիւնները: Ինչ են այդ եզրակացութիւնները, դեռ անյայտ է. յայտնի է միայն, որ սպանված հայերի թիւը որոշված է 2,250. Իսկ սպանված թիւրքերի թիւը 450»:

ՄԱԿԵՂՈՒՄԱՅԻ ԿՐՈՒԹԻՆՆԵՐ

Մակեղոնիայում խոր սնցքեր են սպաւում. Կ. Պօլսից հարողում են, որ չը նայելով հակասող լուրերին, յունական հոշակաւոր աւաղակալները ամենին հեռացրված չեն Մակեղոնիայից: Օգոստոսի 3-ին տեղի ունեցած կուրից յետոյ, այդ աւաղակալները խուժը խուժը, 15-ից մինչև 20 հոգի, ցրվեցին Մոնաստիրի ամբողջ շրջանում: Խմբերից մէկը անցաւ Մոնաստիրի սահմանից: Աւաղակալների անդամները ալխաւորում են Մակեղոնիայի մահապատեան ազդարեանութեան համակրութիւնը գրաւել: Նրանց զուլանում են սպանութիւններից, կողպտումներից, հրդեհաձգութիւններից, գողութիւններից, որոնք սովորական երկոյթներ են Մակեղոնիայում, և մինչև անգամ զիմեցին տեղական իշխանութիւններին մի ուղերձով, որի մէջ հաւատացնում են, թէ իրանք օրինական զբաղմունքներ են տաճուած դէպի մահապատեանները: Կենտրոնական իշխանութիւնը, սակայն, չը համոզվելով այդ ուղերձից, Մակեղոնիա ուղարկեց մի քանի վաշտ զօրքեր: Մի քանի անուանի բնակիչներ ձերբակալվեցին և բանտարկվեցին այն պատճառով, որ նրանք հիւրասիրութիւն էին ցոյց տուել յոյներին»:

Աւաղակալների կենտրոնացումն, որպէս կարծում են, կը սկսվի զարմանք: Աթէնքի յեղափոխական կոմիտեի կարողութեան տակ գտնվում է մարդկանց մի մեծ կոմիտէներում և նշանաւոր գրամական միջոցներ: Այն ինչ թիւրքաց լեզուի վերջերս Պրիզիւայից և Պրիզիւայից, որոնք գտնվում են Մոնաստիրի շրջանում, մըշտական սպաւաւալը են պատերազմի համար: Չինուորական իշխանութիւնները, միջոցներ չունենալով, չեն կարողանում օգնութիւն հասցնել զօրքերին միջնորդելով: Մինչև այժմ թիւրքաց զօրքերը կերպով լուծում էին միայն սիմիոլը և խաղաղով, որ առատութեամբ կար: Այժմ այդ էլ չը կայ: Իսկ ցրտերն արդէն սկսվեցին»:

Մակեղոնիայի բոլոր քաղաքներում կրքերը չարաբանց զրգովեցին: Այն տեղն է հասել, որ երկկոյնական վտանգաւոր է փողոցում երեւոյ: Ամբողջ շրջանի մէջ տեղի ունեն սպանութիւններ և կողպտումներ, որոնց հերոսները ալբանացիներ են: Մի և նոյն ժամանակ մեծ յուզմունք է տիրում հիւսիսային Ալբանիայում այն պատճառով, որ այնտեղ վերադարձել են իբէկ-Մուլա-Սեկի Մուլա-Սեկ և Բարա-Սեկը կրանների երկու առաջնորդները, որոնց մրցման պատճառով հիւսիսային Ալբանիան երկու թշնա-

մական բանակի է բաժանվել: Թիւրքաց իշխանութիւնները գերի վերցրին թէ մէկին և թէ միւսին 1893 թին և բանտարկեցին: Մուլա-Սեկին Կ. Պոլսում, իսկ Բարա-Սեկարին՝ Սկուտարիում: Բարա-Սեկար բանտից փախաւ և վերագարձաւ հարկերի լեռները: Նրա ազդեցութիւնը չէզոքացնելու համար, թիւրքաց իշխանութիւնները վճեցին բանտից արձակել նրա հակառակորդ Մուլա-Սեկին: Վերջինի վերագարձը կատարեալ յաղթական տօն էր: Ազգաբնակիցները ամեն տեղ ողորդութեամբ ողջունում էր նրան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

—Նաչալէս արդէն հազարավեց, անդին կանգնեցու նոր պրիմաս և կենտրոններին արքայականութիւնը նշանակեց զօրաւոր Տէմպլ աստուածաբան եպիսկոպոսը, որը Լանդօնի հարկեր ու վերջորդ եպիսկոպոսն է և թաղուհու բոլոր եկեղեցիներին ինտուստրորդ պրիմասը: Այդ ընտրութիւնը մեծ ազդեցիկ և յազմունք է ասաջացել ամբողջ Մեծ-Բրիտանիայում հետեւեալ պատճառով: Երեսուն չորս տարի սրանից առաջ մի ժողովածու հրատարակեց «Essays and Reviews» (Փորձեր և տեսութիւններ) վերնագրով, որը մի անազին փոփոխիկ յարցեց Անգլիայում: Այդ աշխատութիւնը ընդհատում էր Աստուածաշունչը բանականութեան (բացիտիւզիզմի) տեսակետից, ուստի ենթարկեց աստիկ յարձակումների և եպիսկոպոսների ժողովից բանադրանքով ու անաթեմայով նազովեց այդ գիրքը, իբրև հակա-կրօնական: Եւ անա անաթեմայի և նազովի ենթարկված այդ գրքի հեղինակը նոյն ինքը զօրաւոր Տէմպլն է, որը այժմ նշանակվել է անգլիկան եկեղեցու պրիմաս: Դասերը կարծում են, որ այդ ընտրութեամբ նուիրագործվում է ազատ մտածողութեան ոգին եկեղեցու մէջ, իսկ մեծամասնութեան կարծիքն այն է, որ լոբջ Սուրբերի, նշանակելով այդպիսի մի շարանաչազ անձն եկեղեցու գլուխ, մերտադիր է նրա աջակցութեամբ նորից առաջ քշել և ընդունել առ իր հոգևոր զարթոյցական բիւլը, որ մի քանի ժամանակ առաջ տարազեց պարամէնտում:

—Մարզապետը կղզում նորից ծաղիկ է ապտամբութիւն ֆրանսիացիներին դէմ: Ֆրանսիայի պատուիրակ Լարոշ, թոյլ մարդ լինելով, չէ կարողացել ապստամբութեան առաջն առնել և աննձանարկ Մարզապետի թագուհու պաշտականներին, որոնք ծածուկ կերպով լքելու առում են ապստամբութիւնը: Այդ պատճառով ֆրանսիական կառավարութիւնը ուղարկել է Մարզապետը գնեցրալ Գալլիէին, լիազոր իրաւունքներով: Հասնելով Թանանարիվա, Մարզապետը մայրաքաղաքը, Գալլիէնի իսկոյն հաստատեց մի զինուորական դատարան, որի վճռով, 24 ժամվայ մէջ, մասվան պատմի ենթարկեցին թագուհու զեռին և ներքին գործերի մինիստրը, որոնք մղղղազրվում էին ապստամբներին դէմը հասցնելու մէջ: Յոյս են տաւում, որ այդ կատարութիւնները վերջ կը դնեն ապստամբութեան:

ՄՇԱԿԻ ԼԵՆՈՒԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 30 հոկտեմբերի: Հրատարակված է Բարձրագոյն ուկրա նոր ձևի հինգ ուղղութեան պետական թղթադրամներ զուրս թողնելու մասին, հետի տեղ: Ֆինանսների մինիստրը յայտնում է, որ թղթադրամների տարը կը սկսվի 1896 թ.ի դեկտեմբերի 1-ից պետական բանկի գրասենականներում:

ՊՕՏՄՂԱՄ, 31 հոկտեմբերի: Հոկտեմբերի 30-ին Մեծ Իշխան վաղեմի Ալեքսանդրովիչ ժամանեց Վիլնյայի կայսրանը, որը զինուորացի նրան վերջնաւ կայսրը:

ՀՈՒՍՄ, 31 հոկտեմբերի: Հրատարակված են պատի գրած նամակը Մէլեկինին և Մէլեկինի բերած պատասխանը, Մակարի ձեռքով: Պատը ապացուցանում է, որ պատերազմական գերիներին պահելը չէ մեծացնում Մենելիկի այժմը, բայց և սաստկացնում է հազարաւոր մայրերի և կանանց վիշտը: Պատը յայտնում է, որ սիրում է գերիներին, որպէս իր որդիներն, և խնդրում է Մէլեկինին յանուն սուր յերթողութեան և այն ամենի, ինչ որ առանձնապէս թանկ է Նեղուսին, ազատութիւն տալ գերիներին: Մենելիկի պատասխանը սկսվում է Մակարի գովեստով ու-

րից յետոյ ասված է հետեւեալը. «Մտի առաջին թեւադրութեան ազդեցութեան տակ են կամեւում էի կատարել ձեր սրբութեան ցանկութիւնը, որովհետեւ ես ինքս սիրում եմ շատ անմեղներին, մեզը չունենալով նրանց կորուստի համար: Կծրազգար, ձեր սրբութեան պատանջը կատարելու ջանք ցանկութիւնը խորտակեց իտալական կառավարութեան վերջին վարձուքով, որը, հակառակ խաղաղութիւն կապելու և բարի յարաբերութիւններ հաստատելու դիտարութեան, շարունակում է իմ վերաբերմամբ գործել այնպէս, կարծես թէ գանդիլիս լինէինք պատերազմական դրութեան մէջ: Իմ պարտքը, որպէս թագաւորի և իմ ժողովրդի հօր, արդեւում է ինձ, զո՞հ բերել, այդպիսի հանգամանքներում, խաղաղութեան իմ ձեռքում գտնուող միակ երաշխաւորութիւնը և կատարել ձեր սրբութեան ցանկութիւնը, և մի և նոյն ժամանակ և ինձ: Եւսմակը վերջանում է նրանով, որ յոյս է յայտնում, որ պատը իր ձայնը կը բարձրացնի ի սպաշարանութիւն այդ գործի:

ԲՆԼԳՐԱՒ, 31 հոկտեմբերի: Երկարատև յորդանները Սերբիայի արևմտեան մասերում հեղզուհներ առաջ բերին:

ՅԵՏԻՆԵԿ, 31 հոկտեմբերի: Փոփոխիկների պատճառով, զետեղ զուրս եկան ամերից, հեղեղելով ընդարձակ տարածութիւններ: Հազարազակութիւնը ընդհատված է: Ամերից զուրս եկաւ նոյնպէս Միտտարիի լիճը: Լճին սահմանակից քաղաքները և գիւղերը հեղեղված են: Չէ անհան յրճանի ազգաբնակիցները վտանգի մէջն է: Սպանվածների թիւը որոշված չէ: Իշխանը դնաց այն տեղերը, որոնց վտանգ է սպառնում:

ԽՈՐԱԳԻՐ՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ ԱՆԿԻՐԱՍ ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԵՂԵԿՆՈՅՑ

Բաժ. զուրս է դալին	9 ժ. 40 ր. առ.	11 ժ. 20 ր. զեշ.
Թիւրք. հասնում է	9 ,, 55 ,, Եր.	12 ,, 25 ,, ջեշ.
Թիւրք. զուրս է դալին	10 ,, 50 ,, ,,	1 ,, 10 ,, ,,
Բաղու. հասնում է	4 ,, 49 ,, ,,	7 ,, 30 ,, առ.
Բաղու. զուրս է դալին	2 ժ. 30 ր. ջեշ.	11 ժ. 5 ր. զեշ.
Թիւրք. հասնում է	8 ,, 21 ,, առ.	5 ,, 50 ,, Եր.
Թիւրք. զուրս է դալին	9 ,, 30 ,, ,,	6 ,, 50 ,, ,,
Բաժում. հասնում է	9 ,, 45 ,, Եր.	8 ,, 15 ,, առ.

Գ Ի Լ Ի Ժ Ա Ն Ս Ն Ե Ր

Հինգ է ոգու. համար	7 ժ. առ.	9 ժամ. առ.
Թիւրք. զուրս է դալին	Մշտում	Ստանուար
Գրեւորում է	6 ժ. երեկ.	8 ժ. երեկ.
Վաղեկապալա հասնում է	(ձեն զիւրսում)	
Վ. Ե. Ն. զ. ոգու. համար	9 ժ. 30 ր. առ.	7 ժ. երեկ.
Թիւրք. զուրս է դալին	9 ,, 30 ,, Եր.	8 ,, 50 ր. ,,
Վաղեկապալա հասնում է	12 ,, — ջեշ.	

ՎՐԱՅ ԱՂՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՍՏՐՈՆ

Կրթիկ, նոյեմբերի 3-ին
 Հայ դերասանական ընկերութիւնը կը ներկայացնէ
ՊԵՐԻՉԻ ՇՐՋՄՈՒԿ ՏՂԱՅ
 Կամ. երկու արար. հեղ. Բայթարի և Վանդեւուրդի, թարգմ. Գրիգոր Փրիզանեանի:

ՕՐԹԱՃԱԼՈՒ ՔԷՓԸ

Կամ
 Զ Գ Ր Ո Ւ Բ Ա Ն Է
 Վ. զ. 1 գործ. հեղ. Ա. Սարգսեան-Արշալուսեանի:
 Մասնակցում են տ.տ. Մէլեքեան, Զարէլ, օր. օր. Վարդուհի, Աշիւ, սո.ս. Արարեան, Օհանեան, Յարութիւնեան, Մամիկոնեան, Մելիք-Յովսէփեան, Տէր-Մկրտչեան, Տէրաբեան և ուրիշներ:
 Սկիզբը ճիշդ 8 ժամին:
 Տեղերի գինը սովորական է:

Մի հայ ուսուցիչ ցանկանում է հայերէնի գաւեր ունենալ: Գրիւն Դոլովնիսկիի պրոսպեկտէ խանութ № 9 ուսուցիչ Գ-ին:

ԲԺԻՇԿ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆՑ

Մտկվայի կայսերական համալսարանի մասնաբաժանի կլինիկայի նախկին օրդինատոր, ընդունում է միայն հիւանդ երեխաներին ամեն օր, ժամի 11 1/2—1 ր.: Ծարաթ օրերը՝ ձրի:
 Հասցէն՝ Ստարո-Վնուսիտուսկայա, տ. № 13. № 103 (չր.) 17—40

ԿԵՈՒՆԻՐԵԱՆ ԾԱՂԱՅՈՑ ԶՐԵՐ
 Ըրւոր սիրած հասերով ծախվում է ՍՄՆՆ ՏԵՂ. ԲՈՒՈՐ նշանաւոր առևտրականների մօտ:
 (22) 3—3

Ա.Ռ.Ա.Ջ.ԻՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՀԻՒԱՆԳԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԳԻՆԻ
 (Կուկիա, Վորոնջովի արձանի հանդէպ)
 Հիւանդներին ընդունում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից:
 Ա Ռ Ա Ի Օ Տ Ն Ե Ր Ը
 Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԳԻՆԻ—11—12 ժ. վերաբուժութեան, սիֆիլիս և վնասարկան հիւանդութիւնների:
 Գ. Գ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարաբային չ.
 Կին-բժիշկ ԳՈՒՆԱՅԼՎԱ-ՐՈՒԿԵՆԿՈ—10—11 ժ. կանանց և երեխ. չ.
 Ի. Ֆ. ՊՐՕՏՏՍՈՎԻԿ—12—1 ժ. ախտի, կուրորդի, թթի և կրծքի չ. երկուշարթի, շորկարթի և ուրբաթի:
 Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին, երեխայից և նեարաբային չ. երեքշարթի, հինգշարթի և շարթի չ.
 Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1 1/2 ժ. ներքին և երեխայից չ.
 ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ
 ՊՐՕՏՏՍՈՎԻԿ—5—6 ժ. երեքշ. հինգշ. և շարթի:
 Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երկուշարթի շորկարթի և ուրբաթի:
 Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ—6—7 ժ. սիֆիլիսի, մէղի և սեռական օրգանների չ. ներքին և մտքի չ.
 Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ քիմիական և խոչորացուցիչ հետազոտութիւնները է անում մէղի, խիւի, քրեան, կաթի և այլն:
 Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
 Հիւանդանոցի գերատեսուչ՝
 բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԳԻՆԻ

Կառավարութեան թղթաւթեամբ
 Բ Ա Ց Վ Ե Լ Է
ԵՐԿՍԵՌ ՌԻՍՈՒՄԱՐԱՆ
 ՕՐ. ԵՐ. ՅՈՎՀԱՆՋԱՆՆԵՆՑԻ
 Ընդունվում են երկու մեռի մանուկներ և պատրաստվում զինապիսներ և ուրիշ զարոյցներ մտնելու համար:
 Հասցէն. Саперная ул., домъ № 47.
 (№ 120) 5—5

ՀԱՐԿԱԻՈՐ Է ԱՇԱԿԵՐՏ
 որը գիտնայ բացի ուսուցիչից և մի փոքր ֆրանսերէն կարգաւ: Հարցնել Յ. Սուզանա-ձեանից երաժշտական խանութում:
 (№ 127) 2—4

Բ ժ շ կ ա գ ե ո
Յ. Զ. ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻԻՔԵԱՆ
 Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր 5-ից մինչև 6 ժամը երեկոյեան: Վերամի-նօվսկայա. № 19: (№ 127) 2—5

Լ ո յ ս տ ե ս ա լ
ԷՄԻՆ ՏԵՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ
ԴԱՄՈՎԵԱՆ ՍՈՒՐ
 2 արարուածով դրաման
 ԳԻՆԸ 50 ԿՊ.
 Վաճառվում է Թիֆլիսում կենտրոնական և կովկասեան գրախնամանոցներում, իսկ Երևանում՝ հեղինակի մօտ: (№ 117) 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՈՒՄ
 Շ ա ր ա թ, ն ո յ ե մ բ ե ռ ի 2-ին, ա ե ղ ի կ ու ն ե ն ա յ
Կ Օ Ն Յ Է Ր Տ
 Կըր կրաժիշա (պիանիստ) Ն. ՏԻԳՐԱՆՆԵԱՆՑԻ
 Մասնակցութեամբ ա. Մ. Ի. Ռանիբովայի, օր. Ա. Վ. Լէվիտայի և սո.ս. Վ. Վ. Լյաուի և Ի. Ֆ. Սարաչևի:
 Սկիզբն է 8 1/2 ժամին երեկոյեան: Տոմարները կարելի է դնել ժողովարանի շէնքարի մօտ:
 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ-ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՋԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է հոգևորականներին և աշխարհականներին, որ նայեմբերի 3-ին, կիրակի օրը, սուրբ պատարագից յետոյ, վանքի մայր-եկեղեցում կատարվու է հոգևորական պաշտաման կարգ զանձարանի նուիրաբերողների յիշատակի համար և կարգապիւղ է ընծայաբերողների անուանացուցակը:
 1—1 Նախագահ՝ Գրիգոր առաջ բանայ Տէր-Բարսեղեանց

Մինչև նոյեմբերի մէկը լըյս կը տեսնի հասուածական (պատի)
Օ Ր Ա Ց Ո Յ Ց
 ԳԻՆԸ 40 ԿՊԼԿ
 Գուճարով աւանդներին 20% զիջում: Գրիւն՝ Александрополь Кеворку Степанянъ.
 (№ 127) 2—3

ԹՎԻԲՈՒԼԻ ԳԱՐԱԾԻԱՅԻՆ ՀԱՆՔԵՐԻ ԵՒ ԲՐԻԿԷՏԻ
 արդիւնագործութեան ընկերութեան վարչութիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն գնորդների, որ յիշեալ ընկերութեան բրիկեաների վաճառումը լինում է իր տեղում, պուղը 13 կօպէկով: Մանրամասն պայմանները կարելի է իմանալ հանքերի գրասենեակում:
 Հասցէն հեռագրի ներքին համար՝ «Тквибульская копи, управление». նամակների համար—Тытаисъ—Тквибули, Управление Тквибульскихъ копей и брикетного производства.
 (№ 124) 5—15

ԼՈՑՍ ՏԵԱՆ Մ. ՉՄԵԿԱՆԻ
 «Պ Ա Տ Ի», «Տ Ո Յ Ի» և «Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Չ Ա Ր Դ» 1897 թ.
ՕՐԱՑՈՅՆԵՐԸ
 Ցանկացողները թող շտապին յայտնելու, որպէս զի պատուէրները ժամանակին կատարվին:
 (№ 120) 7—15

Բ Ա Ր Չ Ր Ա Գ Ո Յ Ն
ԳԻՏԵԱՏԿՈՎԱԿՈՒ ԹՂԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԿԻԵՎՈՒՄ
 Սրանով պատիւ ունի հաղորդել ի գիտութիւն պատուէր հասարակութեան, որ այս սեպտեմբերի 10-ից նա բացեց Բազում, եղբ. Թուճաքիների տան մէջ, Միլիտանսկայա փողոյի վրա
Թ Ղ Թ Ի Պ Ա Հ Ե Ս Տ
 իր սեփական գործարանների արդիւնք, ուր զանվում են մեծ ընտրութեամբ թղթէ, զճաղրութեան, աշակերտական և կանցէլիարական աւարկաներ:
 Վաճառվում է մեծ քանակութեամբ և մաս մաս, գործարանային գներով:
 (№ 117) (չ.) 4—5